

**Douglas Walton & Alan Brinton (ed.) *Historical Foundations of Informal Logic*. 1. baskı.
New York: Routledge, 2016. x+180 s.
ISBN: 978-1-85972-588-7**

GÖKBEN EFE

Ordu Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türkiye
Ordu University, Faculty of Divinity, Türkiye
gokbenefe26@gmail.com

 <https://orcid.org/0009-0004-4542-1519>

İnformel mantığın tarihine dair yazılmış bu eser, Douglas Walton ve Alan Brinton editörlüğünde, her biri farklı üniversitelerdeki felsefe bölümlerinde mantıkla ilgili çalışmalar yapmış akademisyenler tarafından on iki bölüm olarak kaleme alınmış ve her bölümde informel mantığın tarihsel dönemlerdeki durumuna ve bu dönemlerde informel mantık alanında öne çıkmış isimlerin görüşlerine yer verilmiştir. Kitabın tanıtılmasındaki temel amaç, informel mantığın yeni bir disiplin olarak görülme algısını değiştirmek ve aslında düşünce tarihinin farklı dönemlerinde, formel mantıkla birlikte informel mantığın da var olduğuna bu temel eseri tanık göstermektir.

Bir disiplin olarak, yurt dışında 1960'lı yıllardan beri tartışılan informel mantık, ülkemizde 2010'lu yıllarda gündeme gelmeye başlamıştır. Son dönemlerde informel mantığın önemi vurgulanmakta olup, İlahiyat Fakültelerinde mantık alanında çalışan akademisyenlerce düzenlenen 10. Mantık Koordinasyon Toplantısı'nda informel mantığın bir disiplin olarak tanınması amacıyla beş sanat dalına dair bir sempozyum yapılmıştır.¹ Daha kapsamlı yapılacak informel mantık çalışmalarına dair ise informel mantığın tarihsel evrimini, başlıca sorunlarını ve çeşitli yaklaşımlarını ele alan *Historical Foundations of Informal Logic* başlıklı kitap, informel mantık alanında çalışmalara başlamadan önce okunması gereken bir kaynak olarak öne çıkmaktadır. Dolayısıyla informel mantığın tarihsel bağlamını anlama ve bu alandaki gelişmeleri takip etme konusunda büyük öneme sahip olan bu

¹ <https://ilahiyat.ogu.edu.tr/Duyuru/Detay/3813/x-mantik-koordinasyon-toplantisi-ve-klasik-mantikta-bes-sanat-sempozyumu-sonuc-bildirgesi> (29.11.2023).

kitabın tanıtılması ve daha sonra Türkçeye kazandırılması informel mantık alanı için önemli bir katkı olacaktır.

Tarihsel olarak mantığın niteliği ve yöntemi hakkında farklı görüşler ileri sürülmüş olmasına rağmen, genellikle formel mantığın egemen olduğu görülür. Antik çağdan modern döneme kadar formel mantık dışında farklı mantık türleri önerilmiş olmasına rağmen dönemlerin gereksinimlerinin farklılıkları nedeniyle (örneğin Sofistlerin etkinlikleri gibi) formel mantık her zaman öncelikli olmuştur.

Formel mantığın öne çıkmasının bir başka nedeni ise Aristoteles'in *Organon* adlı eserinde formel mantığı sistemli bir şekilde ele alması ve ondan sonra da formel mantık üzerine sistematik kitaplar yazılmasına katkı sağlamış olmasıdır. Ancak Aristoteles'in *Organon*'una baktığımızda, sadece formel mantığı düzenlemediği, aynı zamanda formel mantık dışında da eserler verdiği görülür. Sokrates'in *elenchus* yöntemini ve Platon'un *diyalektik* yöntemini bildiği ve Platon'un Akademisi'nde bu yöntemleri kullanarak mantığı formel mantık dışındaki yöntemlerle de ele aldığı gözlenir.

Argüman, argümantasyon ve kanıt kavramlarıyla birlikte yanlışlar, akıl yürütme, eleştirel düşünme, kanıtlama ve biçimler gibi konularla ilgilenen bir disiplin olarak, informel mantığın bir disiplin olarak doğuşu 26-28 Haziran 1978 tarihlerinde düzenlenen Windsor Sempozyumu'na dayandırılabilir. Ancak Douglas Walton ve Alan Brinton'ın editörlüğünü yaptığı *Historical Foundations of Informal Logic (İnformel Mantığın Tarihsel Temelleri)* isimli kitap, informel mantığın bir disiplin olarak olmasa da tarihsel köklerinin, farklı bağlamlar ve yöntemler çerçevesinde Antik Yunan'a kadar dayandığını göstermektedir.

Historical Foundations of Informal Logic informel mantığın tarihsel köklerini on iki farklı bölümde incelemektedir. Kitap, Yunan toplumundan Port Royal mantıkçılarına kadar informel mantığın gelişimini dönemler halinde ele alır. Port Royal Mantığı'nın ardından ise informel mantığın tarihinde önemli rol oynayan dört filozof kendi eserleri ve görüşleri çerçevesinde incelenir. Bu bireysel incelemelerin ardından, yirminci yüzyılda informel mantığın durumu yine dönemsel bir bakış açısıyla ele alınır ve tarihsel süreç içerisinde gelişerek bir disiplin olarak bu yüzyılda nasıl şekillendiği tartışılır.

Douglas Walton ve Alan Brinton'ın yazdığı "Giriş" bölümü, informel mantığın formel mantıkla ilişkisini kurar ve diğer bölümlere bir giriş olarak diyalektik yöntem, Kant ve Mill gibi mantığa önemli katkıları olan filozofların görüşlerine dair bilgiler içerir. (ss. 1-11)

John Poulakos'un yazdığı "The Logic of Greek Sophistry [Yunan Sofistiğinde Mantık]" başlıklı ikinci bölümde, Platon ve Aristoteles öncesinde Antik Yunan'da mantığın gelişimi anlatılır. Sofistler olarak bilinen akımın mantık ve bilgiye yaklaşımı açıklanır ve toplumda sistematik bir mantık sistemi oluşturmanın zorunlu olduğu gerekliliği vurgulanır. Bu bağlamda, formel mantığın doğuşu ve informal mantığın toplum içindeki işlevi öne çıkarılır. (ss. 12-24)

James Benjamin'in kaleme aldığı "The Roots of Informal Logic in Plato [Platon'da İnfornel Mantığın Kökleri]" başlıklı üçüncü bölümde, idealara ve doğru bilgiye ulaşmanın aracı olarak Platonun diyalektik yönteminden ve bu yöntemin mantığın gelişimindeki rolünden bahsedilir. Platonun mantık anlayışının temelini diyalektik olduğu açıklanır ve Platonun bu yöntemi nasıl geliştirdiği ele alınır. Bu bağlamda, Platonun mantık görüşünün, Antik Yunan toplumunda retorik ve informal mantığın yöntemsel olarak varlığını gösterdiği iddia edilmiştir. (ss. 25-35)

Pamela Rubynin yazdığı "Aristotle and Informal Logic [Aristoteles ve İnfornel Mantık]" başlıklı dördüncü bölümde, Aristotelesin formel mantığı sistematize etmekle kalmadığı, aynı zamanda *Retorik, Topikler ve Sofistik Delillerin Çürütülmesi* kitaplarında informal mantıkla ilgilendiği belirtilir. Aristotelesin bu eserlerinde, Birinci Analitikler ve İkinci Analitiklerde tartışılan bilimsel türe karşı günlük akıl yürütme ve argümantasyona daha yakın bir şekilde odaklandığı açıklanır. İnfornel mantığın köklerinin aslında Aristoteles döneminden itibaren var olduğu ve farklı biçimlerde kendini gösterdiği ifade edilir. (ss. 36-50)

Alan R. Perreiahın yazdığı "Forms of Argumentation in Medieval Dialectic [Ortaçağ Diyalektiğinde Tartışma Biçimleri]" başlıklı beşinci bölümde, Ortaçağda kullanılan dört temel argümantasyon formunun incelenmesi amaçlanır. Diyalektik ve retorikten de bahsedilerek Ortaçağ insanların bu disiplinleri etkili argümantasyon araçları olarak nasıl kullandıkları açıklanır. Bu bağlamda, retorik ve informal mantığın Ortaçağ toplumunda nasıl işlev gördüğüne dair önemli bilgiler sunulur. (ss. 51-66)

Russell Wahl'ün yazdığı "The Port Royal Logic [Port Royal Mantık]" başlıklı altıncı bölümde, Port-Royal-Des-Champs Manastırından Antoine Arnauld ve Pierre Nicole tarafından yazılan ve Port Royal Mantığı olarak yaygın hale gelen "*La Logique Ou L'art De Penser* (Mantık ya da Düşünme Sanatı)" adlı eser ve Port Royal Mantıkçılarının görüşleri incelenir. Bu eser, Descartes ve Kartezyen felsefeden büyük ölçüde etkilenmiştir ve mantığın pratikte nasıl kullanılması gerektiğini vurgular. Port Royalciler olarak adlandırılan bu akım, formel mantıktan farklı bir yaklaşım benimseyerek kıyası sadece zihinsel bir alıştırma olarak görerek mantığın asıl işlevinin

pratik olduğunu ve doğal dil ile retoriğe odaklanması gerektiğini vurgular. Bu bölümde, Port Royal Mantığı'nın informel mantığın tarihindeki önemi açıklanır. (ss. 67-83)

Aynı zamanda eserin editörü olan Alan Brinton'ın yazdığı "The Logic of Isaac Watts [Isaac Watts'ın Mantığı]" başlıklı yedinci bölümde, Isaac Watts'ın mantık görüşlerine odaklanılır. Watts, mantığı akli doğru kullanma ve eleştirel düşünce için bir araç olarak gören bir mantık ve retorik tarihcisidir. Onun hatalı akıl yürütme üzerine yazdığı eserler, mantıksal düşünmenin ve mantıklı argümantasyonun önemini vurgular ve bugün hala informel mantık ve eleştirel düşünme çalışmalarında önemli bir referans kaynağı olarak kabul edilir. (ss. 84-98)

Raymie E. Alckerro'un yazdığı "Whately And the Study of Fallacious Reasoning [Whately ve Hatalı Akıl Yürütme Çalışması]" başlıklı sekizinci bölümde, Richard Whately'in hatalı akıl yürütme ve argümantasyonun sistematik bir şekilde incelenmesine katkı sağladığı ve modern informel mantığın gelişimine önemli bir etki yaptığı açıklanır. Whately'in hatalı akıl yürütme üzerine yazdığı eserler, mantıksal düşünme ve argümantasyonun önemini vurgular (ss. 99-113).

Rob Grootendorst'un yazdığı "Jeremy Bentham's Handbook of Political Fallacies [Jeremy Bentham'ın Siyasi Yanılgılar El Kitabı]" başlıklı dokuzuncu bölümde, siyasi yanılgılar konusunun argümantasyon literatüründe ihmal edilen bir alan olduğu ifade edilerek Bentham'ın bu konudaki kitabının nadir bir eser olduğu ve hak ettiği ilgiyi göremediği belirtilir. Grootendorst, kitabın aslında doğası gereği diyalektik olduğunu savunur ve pragmatidyalektik bir bakış açısından siyasi yanılgıların çalışılmasına önemli bir katkı yaptığını göstermeye çalışır (ss. 114-124).

Hans V. Hansen'in yazdığı "Mill on Inference and Fallacies [Çıkarımlar ve Yanılgılar Üzerine Mill'in Görüşleri]" başlıklı onuncu bölümde yazara göre John Stuart Mill'in "Bir Mantık Sistemi" başlıklı kitabı informel mantık ve argümantasyon teorisine dair iyi veriler içerse de sembolik mantıkçıların arkasında kalmış ve gözden kaçmış bir eser olarak hem geçerli çıkarım hem de yanıltıcı akıl yürütme konularındaki anlayışa önemli katkılarda bulunan, informel mantık tarihi açısından incelenmeye değer bir eserdir (ss. 125-143).

Hans V. Hansen'in yazdığı "Kant and Informal Logic [Kant ve İformel Mantık]" başlıklı on birinci bölümde, Immanuel Kant'ın mantık alanındaki görüşleri ele alınır. Kant'ın mantığı analitikleştirdiği ve bu nedenle sembolik mantıkçıların önünü açtığı açıklanır (ss. 144-157).

Ralph Johnson ve Anthony Blair'ın yazdığı "Informal Logic in The Twentieth Century [Yirminci Yüzyılda İnförmel Mantık]" başlıklı on ikinci bölümde, införmel mantığın bir disiplin olarak nasıl kurulduğu anlatılır. İnförmel mantık ile ilgilenen filozofların införmel mantığı farklı şekillerde tanımladıkları ve bu tanımların eksikliklerinin tartışıldığı bu bölümde, yazarlar införmel mantığın tam tanımını yaparlar ve bu disiplinin sorunlarını ve kapsamını tartışır (ss. 158-177).

İnförmel mantığın tarihsel gelişimi ve kökenleri, *Historical Foundations of Informal Logic* başlıklı kitapta detaylı bir şekilde ele alınır ve farklı dönemlerdeki filozofların katkıları ve görüşleri incelenir. *Historical Foundations of Informal Logic*, införmel mantığın tarihsel evrimini anlamak ve açıklamak isteyenler için değerli bir kaynak olarak hizmet etmektedir.

Historical Foundations of Informal Logic başlıklı eser, införmel mantığa dair yapılan çalışmalar arasında en kapsamlı bilgi kaynağı olma özelliği taşımaktadır. Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalara örnek olarak Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran'ın *İnförmel Mantık Aklı Hatadan Koruma ve İyi Kullanma Sanatı*² ve *Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnförmel Mantık*³ kitapları ile Doç. Dr. Vedat Kamer'in *İnförmel Mantık Açısından 'Akılyürütme' Kavramı Üzerine Bir Araştırma*⁴ başlıklı doktora tezi zikredilebilir. Ancak bu alandaki araştırmaların sayısı sınırlıdır. İnförmel Mantık alanında Türkçe telif ya da tercüme eser sayısının yeteri düzeyde olmadığı dikkate alındığında *Historical Foundations of Informal Logic* kitabının tercüme edilmesinin kayda değer bir katkı oluşturacağını söyleyebiliriz.

---

² Cafer Sadık Yaran, *İnförmel Mantık Aklı Hatadan Koruma ve İyi Kullanma Sanatı* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2020).

³ Cafer Sadık Yaran, *Kur'an'dan Örneklerle Klasik ve İnförmel Mantık* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2022).

⁴ Vedat Kamer, "İnförmel Mantık Açısından 'Akılyürütme' Kavramı Üzerine Bir Araştırma." Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2014.

